

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЛЕВЧЕНКО Віталій Анатолійович

УДК 336.77: 330.567.22

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Управління кредитним ризиком у банківській діяльності»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Віталій ЛЕВЧЕНКО

Керівник роботи
СУС Юрій Юрійович
к.е.н., доцент

Житомир – 2022

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
ЛЕВЧЕНКА Віталія Анатолійовича

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА
«__» грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **ЛЕВЧЕНКО Віталій Анатолійович** захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ «__» грудня 2022 р.

Тетяна ТОВСТУХА

АНОТАЦІЯ

Левченко В.А. Управління кредитним ризиком у банківській діяльності. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

У кваліфікаційній роботі визначено теоретико-методичні та практичні аспекти управління кредитним ризиком у банківській діяльності. Проведено дослідження чинників зростання кредитного ризику банків, його класифікацію та особливості управління. Проведено аналіз стану управління кредитним ризиком установами банків України, у тому числі з врахуванням особливостей військового стану. Здійснено градацію установ банків залежно від величини кредитного ризику. Досліджено зарубіжний досвід управління кредитним ризиком у банківській діяльності та подано пропозиції застосування окремих його положень у вітчизняній банківській діяльності.

Ключові слова: кредитний ризик, непрацюючі кредити, управління кредитним ризиком, кредитний портфель, нормативи кредитного ризику, продаж кредитів.

ABSTRACT

Levchenko V.A. Credit risk management in banking. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". – Polissia National University, Zhytomyr, 2022.

The qualification work defines the theoretical, methodological and practical aspects of credit risk management in banking. A study of the factors of the growth of banks' credit risk, its classification and features of management was conducted. An analysis of the state of credit risk management by banking institutions of Ukraine was carried out, including taking into account the peculiarities of the military situation. Bank institutions have been graded depending on the amount of credit risk. The foreign experience of credit risk management in banking activity was studied and proposals for the application of its individual provisions in domestic banking activity were presented.

Keywords: credit risk, non-performing loans, credit risk management, credit portfolio, credit risk standards, sale of loans.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
Висновки до розділу 1.....	14
Розділ 2. АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ	15
Висновки до розділу 2.....	23
Розділ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ УСТАНОВ БАНКІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	24
Висновки до розділу 3.....	29
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З метою забезпечення ефективності банківського кредитування, зменшення кількості кредитів, що не повертаються, існує потреба посилення банківського контролю за кредитним процесом. Це дозволить мінімізувати збитки банківських установ, забезпечувати достатній рівень платоспроможності та ліквідності. Проблема управління кредитним ризиком вітчизняних установ банків набуває особливої актуальності із-за необхідності формування належного рівня ліквідності банків, що надає окремих гарантій для вкладників як одного із найважливіших джерел збільшення ресурсної бази. Не позбавляє важливості дана проблема і в умовах війни із росією, оскільки успішна діяльність банків виступає однією із основ стабільності фінансово-кредитної системи держави, дозволить у майбутньому сформувати капітал, який буде особливо необхідний для повоєнної розбудови у перспективі.

Обґрунтування напрямів удосконалення управління кредитним ризиком має своє відображення у працях науковців О.І. Барановського, А.М. Бандурки, А.М. Герасимовича, О.В. Дзюблюка, О.О. Непочатенка, Ю. В. Ніколаєнка, А.А. Пересади, О.М. Петрука, М.І. Савлука. Проте, існує необхідність здійснення аналізу кредитного ризику установ банків за сучасних реалій здійснення банківської діяльності.

Мета та завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та методичне обґрунтування можливостей мінімізації кредитного ризику установ банків за умов сьогодення.

Зазначена мета дослідження досягається за рахунок вирішення таких завдань:

- висвітлення теоретичних аспектів кредитного ризику банківських установ;
- здійснення аналітичних досліджень кредитних ризиків комерційних банків;
- аналіз динаміки частки проблемних кредитів установ банків у розрізі об'єктів та суб'єктів кредитування;

- оцінювання тенденцій дотримання установами банків нормативів кредитного ризику НБУ;
- проведення характеристики зарубіжного досвіду управління кредитними ризиком банку і оцінити можливості застосування окремих його положень у вітчизняній банківській практиці.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління кредитним ризиком у банківській діяльності. **Об'єктом дослідження** є процес управління кредитними ризиком комерційного банку.

Методи дослідження. Проблематика управління кредитними ризиком у банківській діяльності досліджувалася із застосуванням загальних і спеціальних методів та прийомів. Зокрема, використовувалися метод аналізу і синтезу для виявлення особливостей та загальних тенденцій управління кредитним ризиком, метод порівняння при визначенні факторів виникнення кредитного ризику у банківській діяльності України, методи індукції та дедукції – при дослідженні теоретико-методичних аспектів кредитного ризику та управління ним, статистичні методи при здійсненні аналітичних досліджень кредитного портфеля банківської сфери тощо.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що здійснено теоретичне обґрунтування необхідності створення державної компанії управління проблемними активами установ банків у період повоєнної відбудови економіки України.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні результати дослідження кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на таких науково-практичних конференціях:

- Продаж кредитів як елемент управління кредитним ризиком банку - опублікована у збірнику VI науково-практичної студентської конференції «Фінансове забезпечення економіки» (20 червня 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет);
- Аналіз дотримання банками нормативів кредитного ризику НБУ – опублікована у збірнику науково-практичної конференції «Студентські наукові

читання: 2022» для здобувачів факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів за матеріалами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт (30 листопада 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет);

- Ризики функціонування банківської системи України в умовах війни – опублікована у збірнику Міжнародної науково практичної конференції «Актуальні проблеми економіки, фінансів, менеджменту і права» (2 грудня 2022 р. м. Житомир, Центр фінансово-економічних наукових досліджень).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел (44 найменування) та додатків. Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 28 сторінках комп'ютерного тексту, який включає 5 таблиць, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поява кредитного ризику для установи банку спричинена перш за все несвоєчасним виявленням проблемних кредитів, недостатністю створених під них резервів, а також недосконалістю кредитного контролю в банках [31, с. 6]. Кредитний ризик розглядається нами як ймовірність недоотримання банківською установою планової величини доходів із-за порушення позичальниками своєчасності та повноти виконання зобов'язань по отриманим кредитам із-за впливу окремих факторів, у т.ч. непередбачуваних.

Окремі нормативно правові акти подають наступне визначення кредитного ризику (CR) – розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента [32]. Кредитний ризик – імовірність втрат однієї зі сторін-укладачів контракту про придбання фінансового інструмента внаслідок невиконання зобов'язання іншою стороною [23]. Задля налагодження ефективної процедури банківського нагляду НБУ виокремлює дев'ять категорій ризику, один з яких визначено як кредитний – «це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання... Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до умов реальних чи умовних угод незалежно від того, де відображається операція – на балансі чи поза балансом» [16]. Тобто визначення, подані у вітчизняних нормативно-правових актах, кредитний ризик подають безпосередньо як суму втрат (збитків), або ж як ймовірність настання таких втрат (збитків).

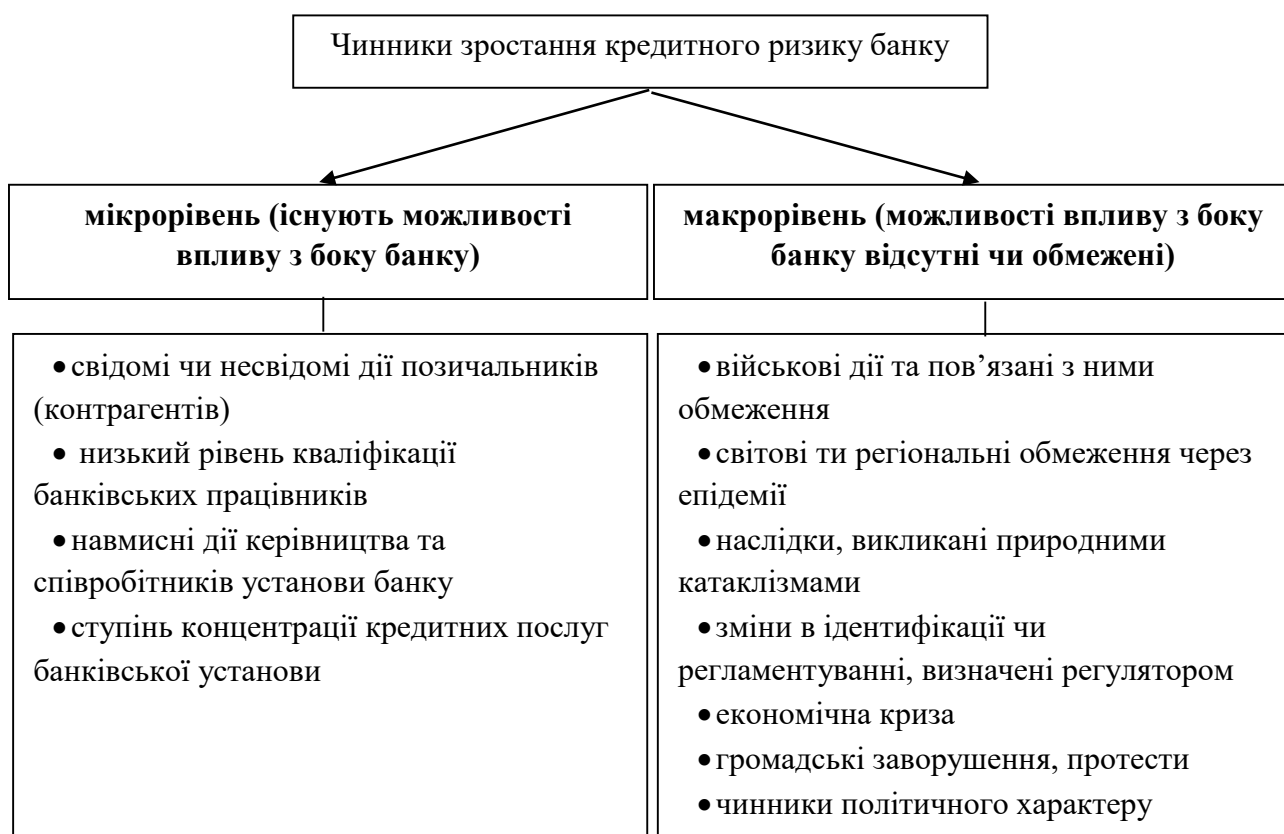
За консультативними рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду найпростіше визначення кредитного ризику подано як можливість того, що позичальник банку або контрагент не виконає своїх

зобов'язань відповідно до погоджених умов [1]. Тобто також має місце констатація ймовірності виникнення збитків.

Процес кредитування постійно супроводжується ризиком можливого неповернення позиченої вартості у майбутньому. Це цілком пояснюване явище, адже причинами зростання такого ризику виступають:

- невиконання позичальниками умов кредитних угод, враховуючи при цьому, окрім об'єктивних, і морально-етичні характеристики позичальників, тобто шахрайські дії, форс-мажорні обставини;
- із-за некваліфікованої та непрофесійної діяльності банківських фахівців;
- фінансові зловживання на ринку кредитування;
- перевищення службових повноважень фахівцями кредитних відділів, або ж керівництва відділення банківської установи [24, с. 9; 26, с. 43].

Рис. 1.1 Чинники зростання кредитного ризику установи банку

Джерело: власні дослідження

Крім того, окреме місце як чинника виникнення та зростання кредитного ризику займають і макроекономічні, політичні, військові фактори, або фактори загальних форс-мажорних обставин (пандемія, стихійні лиха, протестні настрої населення, природні катаклізми) (рис. 1.1).

При цьому фактори, що є передумовами росту кредитного ризику, є такими, які підлягають впливу з боку менеджменту банку і такими – вплив на які відсутній чи обмежений з боку керівництва.

О.В. Швець, спираючись на дослідження В. Вітлінського, вказує на існування чиннику ННН:

- некомпетентність – брак навичок і здібностей у працівників банку та їхня невідповідність займаним посадам у департаменті управління ризиками банку;
- несовісність – зловживання службовим становищем і неналежне виконання обов'язків щодо оцінки, аналізу та управління ризиками в банку, що спричинено байдужістю до розвитку фінансової структури.
- неретельність – поверхневий аналіз факторів і чинників виникнення ризику та прийняття неадекватних рішень щодо його управління [43, с. 408-409].

Але вказана градація враховує виключно чинники, на які існує прямий вплив установи банку, відповідно до внутрішніх положень та правил банку.

Задля дослідження найбільш ефективних методів управління кредитними ризиком, враховуючи окремі специфіки його виникнення, доцільно розглянути класифікацію кредитного ризику.

Нацбанк виокремлює індивідуальний та портфельний кредитний ризик. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності окремого контрагента банку (позичальника, боржника, емітента цінних паперів) тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за взятими зобов'язаннями. Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж унаслідок зміни ринкової процентної ставки) [16]. Доцільно зазначити, що у економічній літературі досить часто зустрічається вказаний поділ ризику кредитування [4; 12, с. 755; 19, с. 276]. На основі аналізу напрацювань вчених-

економістів класифікацію видів кредитного ризику наведено у додатку А. При цьому з класифікації нами було вилучено поділ кредитного ризику за методами мінімізації, так як авторами, як ми вважаємо, наведено класифікацію способів управління ризиком.

Крім вищенаведених видів Нацбанк виокремлює у аспекті міжнародного процесу кредитування також ризик країни, який виникає через особливості економіки, соціального ладу та політичного устрою країни позичальника; та ризик у вигляді трансферного ризику, що виникає в тому випадку, коли заборгованість позичальника не номінована в національній валюті [16].

Для забезпечення стабільної роботи як окремо взятого відділення банку, так і банківської установи загалом важливого значення набуває ефективно налаштоване управління кредитним ризиком. Управління кредитним ризиком розглядається нами як розробка і реалізація можливостей попереджувальних заходів, які ефективно запобігатимуть негативним явищам від кредитного процесу у майбутньому, або ж здійснення заходів банком для мінімізації фінансових втрат із-за неповернення кредиту, за умови невідворотності таких втрат.

За твердженнями Ю.В. Ніколаєнка «управління кредитним ризиком банку – це комплекс управлінських заходів банку, направлених на виявлення і прогнозування виникнення ризиків кредитної діяльності, оцінку їх величини, віднесення до певної категорії, мінімізацію та усунення наявних ризиків, визначення взаємозв'язку між різними їх категоріями, здійснення моніторингу і контролю його ризикової позиції. Управління кредитним ризиком банку складається з наступних етапів:

- 1) оцінка кредитного ризику;
- 2) моніторинг кредитного ризику;
- 3) регулювання кредитного ризику;
- 4) мінімізація ризику» [28, с. 99].

Інші вчені фокусують увагу на виділенні методів (етапів) управління кредитним ризиком залежно від його поділу на індивідуальний та портфельний.

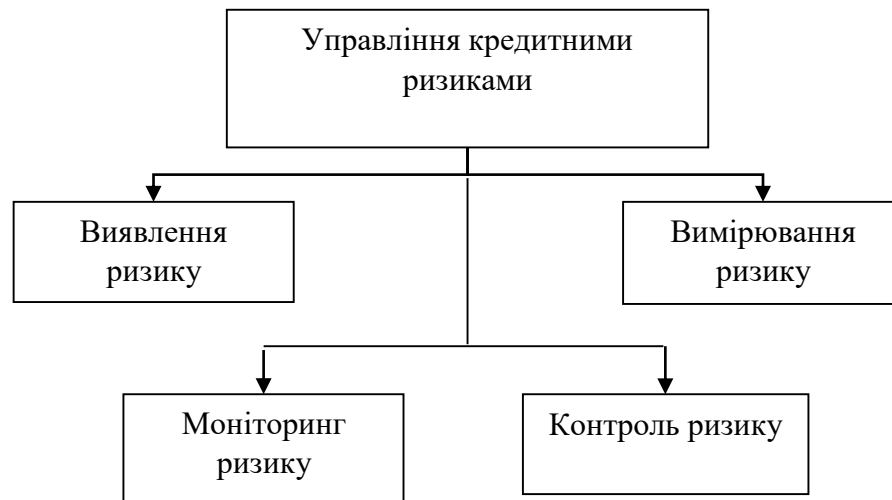
Так, Мороз Н.В., Селецька Т.О. вказують на існування таких методів управління: а) аналіз кредитоспроможності позичальника; б) аналіз та оцінка кредиту; в) структурування позики; г) документування кредитних операцій; д) контроль за наданим кредитом та станом застави [19, с. 276]. Вказані методи є властивими для управління кредитним ризиком окремо взятого позичальника і їх застосування має бути саме у вказаній послідовності, так як по своїй суті це виступає організаційними етапами безпосередньо процесу кредитування позичальника. Стосовно ж управління портфельним кредитним ризиком, то вчені відображають такі методи: а) формування резервів; б) лімітування кредитів; в) диверсифікація кредитів; г) сек'юритизація активів тощо [19, с. 276].

Дослідник О.В. Швець, проводячи своє дисертаційне дослідження, виділяє виключно необхідність здійснення процедури контролю за кредитними ризиком, сутність якого наповнює складовими, властивими для процесу управління ним [42].

На відміну від традиційних підходів, окремі дослідники вказують на необхідність застосування інтегрованої системи управління ризиками як єдиної організаційно-інформаційної та аналітичної системи, інтегрованої у корпоративний менеджмент, яка включає інструменти розробки й реалізації збалансованих та зважених на ризик управлінських рішень, які охоплюють різні рівні управління банком на усіх фазах його життєвого циклу, що дозволяє забезпечити ефективність управління та координацію його поточної діяльності [10, с. 35]. В даному випадку розглядається узагальнений підхід до управління усіма видами ризиків, властивих для банківської діяльності.

Діяльність окремо взятого банку, його структура та умови такої діяльності є абсолютно різними. Тому НБУ рекомендує впроваджувати індивідуальні програми та системи управління кредитними ризиками [16]. При цьому найбільш ефективні системи управління кредитними ризиками не повинні залежати від діяльності, що пов'язується з аналітикою та визначенням ризику, а їх реалізація має бути функціональними обов'язками найбільш професійних співробітників банку.

Система управління кредитними ризиком установи банку має містити такі обов'язкові складові частини (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Обов'язкові складові елементи системи управління кредитними ризиками

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Процес виявлення ризиків має виступати постійною роботою в умовах банківської установи і включає в себе визнання існуючих та пошук можливих майбутніх ризиків.

Вимірювання кредитного ризику передбачає формування на рівні установи банку системи інструментів оцінки ризику. При цьому обов'язковою умовою є забезпечення актуальності існуючої внутрішньобанківської системи показників вимірювання.

Установою банку повинні бути розроблені відповідні положення, інструкції, дотримання яких забезпечуватиме належний контроль за величиною кредитного ризику. Система контролю повинна бути гнучкою і вчасно реагувати на зміну умов та особливостей ринку кредитування.

Моніторинг кредитного ризику має передбачати постійну роботу щодо відстеження особливостей формування та управління кредитними ризиками. При цьому є можливим поява нових резервів чи винятків стосовно можливостей уникнення чи мінімізації втрат установи банку.

Висновки до розділу 1

Обґрунтовано, що під кредитним ризиком розуміється ймовірність недоотримання банківською установою планової величини доходів із-за порушення позичальниками своєчасності та повноти виконання зобов'язань по отриманим кредитам із-за впливу окремих факторів, у т.ч. непередбачуваних. Чинники виникнення та зростання кредитного ризику поділяються на такі, які можна врахувати при формуванні та реалізації кредитної політики банку, та ті, котрі не піддаються впливу зі сторони банківської установи, але які слід враховувати у процесі кредитування.

Визначено, що в основу класифікації кредитного ризику покладено декілька критеріїв, але основним є поділ кредитного ризику на індивідуальний (конкретного контрагента) та портфельний (загальний по установі банку).

Виокремлено обов'язкові складові елементи системи управління кредитним ризиком установи банку, до яких відносяться: виявлення ризику, його оцінювання, контроль за ризиком та моніторинг кредитного ризику. Специфіка формування системи управління кредитним ризиком залежить від менеджменту, структури та умов діяльності установи банку. Реалізація системи управління кредитним ризиком має надаватися високопрофесійному персоналу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

За нинішніх умов розвитку банківської системи України стан управління кредитними ризиками в діяльності банків є таким, що характеризується досить низькою ефективністю. Підтвердженням цього виступає досить вагома величина проблемних кредитів, тобто «непрацюючих кредитів» (NPL) відповідно до регламентації цієї категорії НБУ.

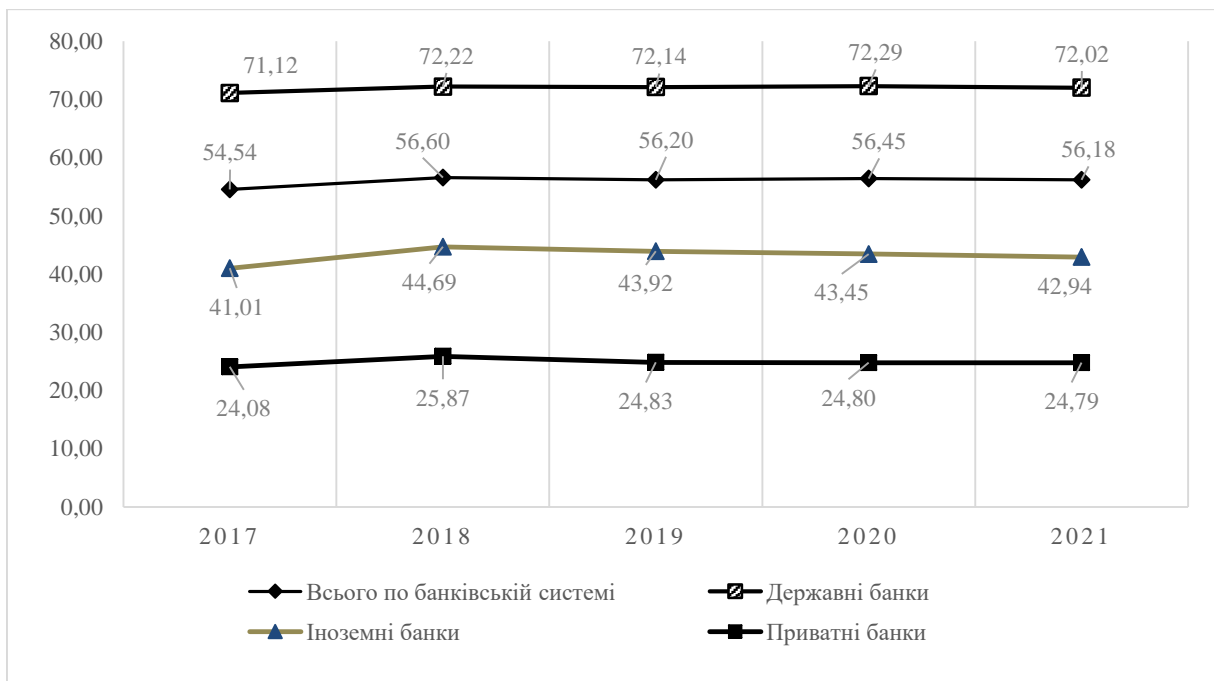
Як зазначають Юрченко Б.І., Аксьонова Л.О. «причинами цього є ціла низка факторів: відсутність чіткого взаєморозуміння між позичальником і кредитором у період реструктуризації кредитної заборгованості; недоліки у використанні методів ліквідації проблемних активів; значними термінами розгляду справ, щодо непрацюючих активів у судовому порядку; недостатня відповідність кваліфікації банківських співробітників при налагодженні комунікації із позичальником і врегулюванням проблем; низький рівень обслуговування кредитної заборгованості» [44, с. 74].

Для конкретно взятої установи банку зростання величини непрацюючих кредитів вимагає забезпечення більшого обсягу резервів, а це в свою чергу може створити умови для реалізації наступного сценарію: зменшення можливих обсягів кредитування у майбутній перспективі → зниження фінансових показників діяльності банку → негативний вплив на ліквідність банку → зменшення клієнтської бази установи банку → стан неплатоспроможності → виведення банку з ринку банківських послуг (анулювання ліцензії).

Проблема надмірних обсягів проблемних кредитів у кредитному портфелі банківських установ є властивою не тільки для ринку банківництва в Україні, але і властивою для світового ринку. Як вказують експерти, «відповідно до даних Світового Банку, у 2014 році близько 33 країн страждали від непрацюючих кредитів щонайменше на рівні 10% від загального обсягу кредитного портфеля країни. В окремих випадках такий показник сягав 45%, наприклад на Кіпрі, чи

35%, як у Греції. Така «хвороба» неодмінно негативно впливає на розвиток банківського сектора економіки, зменшує прибутковість банківських установ та позбавляє можливості кредитувати реальний сектор економіки у необхідному обсязі» [25].

Доцільно, на нашу думку, здійснити аналіз динаміки величини непрацюючих кредитів загалом по банківській сфері в Україні, і у розрізі державних, приватних банків та банків з іноземним капіталом (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Частка непрацюючих кредитів (NPL) по банківській системі України, %

Джерело: побудовано за даними [21].

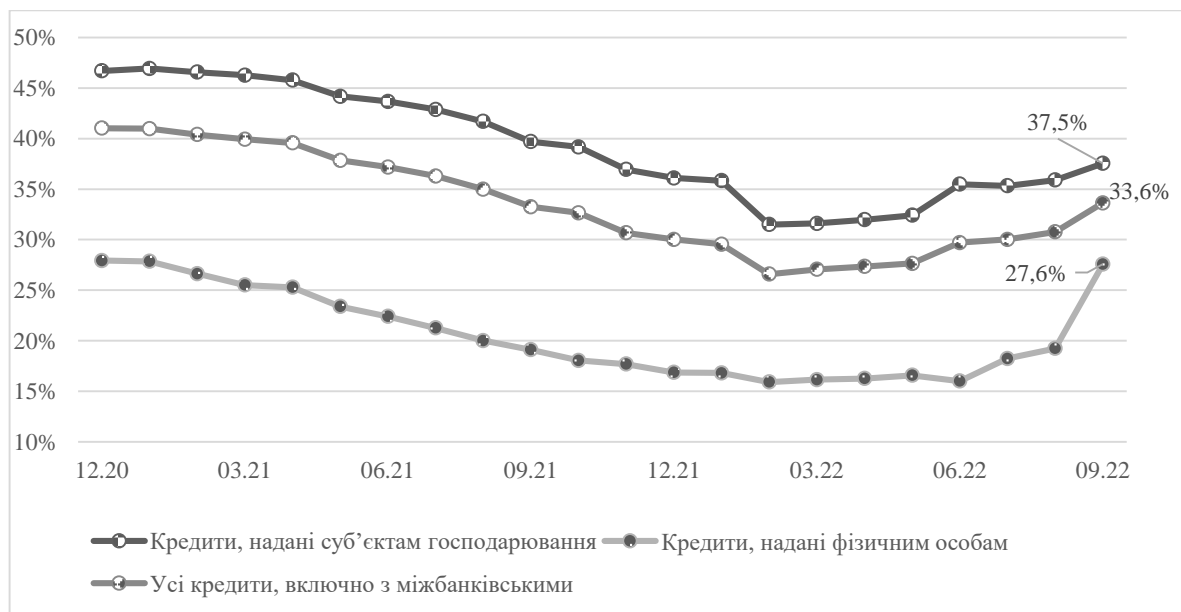
Частка непрацюючих кредитів загалом по банківській системі України є високою – розмах величини становить від 54,54% до 56,6 %. Така величина частки непрацюючих кредитів обумовлена через впроваджені у 2016 р. Нацбанком зміни в оцінюванні кредитних ризиків відповідно до міжнародних стандартів – Положення № 351 [32]. Стосовно аналітичної оцінки даного показника у розрізі банківських установ за формами власності капіталу, то найбільшу частку непрацюючих кредитів мають банківські установи з державною часткою у капіталі банку – понад 72%, у яких частка Приватбанку

становить близько 60%. Найменші показники частки непрацюючих кредитів мають місце у системі банків з приватним капіталом.

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну переломило тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року. Такі високі величини частки NPL до початку війни виникли внаслідок низьких стандартів оцінки платоспроможності позичальників; недостатніх прав кредиторів; поширеної практики надання кредитів пов'язаним особам. За прогнозами НБУ «повномасштабна війна очікувано призведе до суттєвого погіршення платоспроможності позичальників, а отже – до зростання втрат від кредитного ризику та частки NPL» [41].

Аналіз динаміки питомої ваги NPL у кредитному портфелі банківського сектору України наведено на рис. 2.2.

Рис. 2.2 Частка непрацюючих кредитів (NPL) у кредитному портфелі, %

Джерело: [29].

У загальному (усі кредити, включаючи міжбанківські) частка NPL мала стійку тенденцію до зниження, починаючи з грудня-місяця 2020 р. коли її величина становила 41,0%. Такі ж тенденції було зафіксовано за частками NPL по кредитам, виданим суб'єктам господарювання та кредитам для фізичних осіб. Через повномасштабне вторгнення росії такі тенденції набули прямо

протилежного характеру, особливо у період III кварталу 2022 р. Так, особливо зросла частка NPL по кредитуванню фізичних осіб – з 16,1% у березні до 27,6 % за підсумками вересня-місяця 2022 р. Основою такого зростання стало завершення «кредитних канікул для позичальників у період невизначеності», наданих банками відповідно до рішень регулятора та відповідно, появою прострочки по сплаті кредитів терміном понад 90 днів. «З поступовим відновленням економіки від шоку перших днів повномасштабної війни НБУ починає поступове повернення до загальноприйнятих підходів щодо оцінки кредитного ризику. Це сприятиме реалістичній оцінці банками та НБУ рівня втрат та належному плануванню заходів із відновлення банками капіталу» [6].

По кредитах суб'єктам господарювання величина питомої ваги NPL зросла до 37,5%, а загалом по кредитах банків – до 33,6% порівняно із відповідною часткою 27,1% станом на початок квітня 2022 р.

Неконтрольовані банком чинники, серед яких особливої актуальності набули війна з росією, обмеження, пов'язані з пандемією, не дозволяють у повній мірі забезпечувати планові величини доходів та прибутків від кредитування установами банків. Однак, існують окремі варіанти зменшення їх негативного впливу. Одним із таких варіантів виступає дотримання встановлених Національним банком нормативів.

У 2001 році з метою забезпечення стабільної діяльності банків, запобіганню втрати капіталу банків через банківські ризики та повного та своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками Національний банк України розробив на основі принципів і стандартів міжнародної банківської практики Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні [9]. Вказана Інструкція впроваджує поняття нормативів банківської діяльності, які є обов'язковими для дотримання усіма банківськими установами, та дає визначення поняття «регулятивного капіталу банку». Серед усіх нормативів було впроваджено і нормативи кредитного ризику:

- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7),

- норматив великих кредитних ризиків (Н8) [9].

Постановою Національного банку № 312 від 12.05.2015 р. було запроваджено ще один норматив, який стосується кредитного ризику банку: норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) [7].

Згідно статистичних даних НБУ значення економічних нормативів установ банків нормативи кредитного ризику перебувають у встановлених регулятором межах (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз дотримання установами банків України нормативів кредитного ризику, %

Назва нормативу	Норматив	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	не більше 25%	19,83	17,61	19,14	18,60	-1,23
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу	176,23	105,00	87,39	72,35	-103,88
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	не більше 5%	10,41	7,02	4,10	3,71	-6,70

Джерело: [20]

Так, станом на 01.01.2022 р. норматив Н7 при оптимальному значенні не більше 25 % становив 18,6 %, що на 1,23 пункти менше показника 2018 р.. однак найменший відсоток кредитного ризику на одного контрагента був зафіксований у 2019 р. – після чого окремий вплив на величину нормативу мала пандемія, викликана Covid-19. Норматив Н8 при нормативному значенні 800 % становив 72,35 %, і має стійку тенденцію до зменшення, що у 2,4 рази нижче відповідного показника 2018 р. При оптимальному значенні показника Н9 не більше 5 %, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з

пов'язаними з банком особами становив у 2021 р. 3,71 % (у 2018 р. – 10,41 %), що свідчить про підвищення якості управління кредитним ризиком в установах банків України за цим напрямом.

У 2021 р. НБУ запровадив можливість виключення 50 % нормативів кредитного ризику банку для учасників кредитно-інвестиційної підгрупи банківської групи. Тобто установа банку при цьому має бути учасником банківської групи і при цьому необхідне також дотримання окремих умов, визначених НБУ.

Результатом ефективно організованої системи управління кредитним ризиком на рівні установи банку виступає величина кредитного ризику банку. Даний показник формується на підставі існуючої методики розрахунку НБУ. Методика передбачає розрахунок кредитного ризику на підставі системи коефіцієнтів і окремо по кредитах, наданим фізичним особам (включаючи ФОПів), по кредитах для суб'єктів господарювання (за винятком установ банків і бюджетних установ), по міжбанківських кредитах, по кредитуванню бюджетних установ, по кредитах для компаній спеціального призначення. Крім цього установи банків подають статистичну звітність до НБУ стосовно величини кредитного ризику у розрізі кредитів у національній валюті та іноземній валюті.

Динаміка розміру кредитного ризику установ банків наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Розмір кредитного ризику установ банків, млн. грн

Кредитний ризик	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
					млн. грн	%
За кредитами для фізичних осіб	84930,1	74324,0	58824,9	48161,1	-36769	56,7
За кредитами для юридичних осіб	498152,0	456679,6	370144,3	312022,8	-186129,2	62,6
Всього	583082,1	531003,6	428969,2	360183,9	-222898,2	61,8

Джерело: розраховано на основі [22]

До показників табл. 2.2 включено показники загальної величини кредитного ризику та у розрізі кредитування фізичних та юридичних осіб. Стосовно ж міжбанківського кредитування, кредитів для бюджетних установ та суб'єктів спеціального призначення, то установи банку почали відображати дані показники починаючи з підсумків 2020 р.

За період дослідження відмітимо наявність стійкої тенденції щодо зменшення розміру кредитного ризику установ банків. Кредитний ризик знизився майже на 223 млрд. грн, або на 38,2%, порівнюючи дані 2021 р відносно показників 2018 р. При цьому найбільше зменшення кредитного ризику зафіксовано у 2020 р. відносно 2019 р. – на 102,0 млрд. грн.

Величина кредитного ризику по кредитах, наданих для суб'єктів господарювання, за період дослідження зменшилася на 186,1 млрд. грн, або на 37,4 %.

Найбільше зменшення зафіксовано стосовно величини кредитного ризику за кредитами, виданими для фізичних осіб. Так, за період 2018-2021 рр. даний показник зменшився на 43,3%. В абсолютному вираженні зміна склала -36,8 млрд. грн, однак це свідчить про покращення управління кредитним ризиком стосовно позичальників фізичних осіб.

У структурі кредитного ризику основну частку становить кредитний ризик по кредитуванню юридичних осіб, причому ця частка постійно зростає – від 85,4% у 2018 р. до 86,6 % у 2021 р.

Серед сукупності усіх установ банків, що функціонують на вітчизняному ринку, виділимо перших 10, в яких величина кредитного ризику, яка розраховується за методикою Нацбанку, є найбільшою (табл. 2.3).

За даними табл. 2.3, сформованими за показниками жовтня-місяця 2022 р., доцільно вказати, що серед усіх банківських установ найбільшу величину кредитного ризику зафіксовано у банках з державною формою участі у банківському капіталі – на 4 таких установи із переліку топ-10 припадає 2/3 розміру кредитного ризику (74,04%).

ТОП-10 установ банків за величиною кредитного ризику, жовтень 2022 р.

№	Установа банку	Величина кредитного ризику, млн грн	Частка банку у загальній величині кредитного ризику установ банків, %
1	АТ КБ "ПриватБанк"	188090,1	45,83
2	АТ "Ощадбанк"	56039,3	13,65
3	АТ "Укресімбанк"	48304,8	11,77
4	АТ "АЛЬФА-БАНК"	23317,1	5,68
5	АТ "ПУМБ"	14484,9	3,53
6	АБ "УКРГАЗБАНК"	11441,8	2,79
7	АТ "Райффайзен Банк"	10912,9	2,66
8	АТ "ОТП БАНК"	7776,7	1,89
9	АТ "Ідея Банк"	5323,4	1,30
10	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	4324,7	1,05
	Всього	410436,2	100,00

Джерело: [22].

Найбільш ризиковано здійснювалася кредитна діяльність по структурі відділень АТ КБ «ПриватБанку», частка кредитного ризику якого становить понад 45,8% із загальної величини кредитного ризику по банківській системі. Це вказує на недоліки у роботі сектору управління процесами кредитування, аналізу кредитоспроможності позичальників, тощо.

Серед переліку топ-10 банків із найбільшим кредитним ризиком відмітимо, що перших вісім відносяться до категорії системно важливих банків в Україні, відповідно до положень нормативно-правових актів Національного банку України.

Відповідно до висновків Нацбанку, «державні банки продовжують реалізацію планів зі зниження NPL, ухвалених Радою з фінансової стабільності. Це є необхідною передумовою для підвищення їх інвестиційної привабливості та одним із структурних маяків програми співпраці України з МВФ» [40].

Висновки до розділу 2

Досліджено, що існує позитивна динаміка щодо зменшення величини кредитного ризику установ банків. Кредитний ризик знизився майже на 223 млрд. грн, або на 38,2%, порівнюючи дані 2021 р відносно показників 2018 р. При цьому найбільше зменшення кредитного ризику зафіксовано у 2020 р. відносно 2019 р. – на 102,0 млрд. грн. У структурі кредитного ризику основну частку становить кредитний ризик по кредитуванню юридичних осіб, ця частка має тенденції до зростання.

Обраховано, що станом на жовтень-місяць 2022 р., серед усіх банківських установ найбільшу величину кредитного ризику зафіксовано у банках з державною формою участі у банківському капіталі – на 4 таких установи із переліку топ-10 припадає 2/3 розміру кредитного ризику (74,04%). Серед переліку топ-10 банків із найбільшим кредитним ризиком перших 8 відносяться до категорії системно важливих банків в Україні, відповідно до положень нормативно-правових актів Національного банку України.

Обґрунтовано, що нормативи кредитного ризику перебувають у встановлених регулятором межах. Станом на 01.01.2022 р. норматив Н7 при оптимальному значенні не більше 25 % становив 18,6 %, норматив Н8 при нормативному значенні 800 % становив 72,35 %, і має стійку тенденцію до зменшення. При оптимальному значенні показника Н9 не більше 5 %, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами становив у 2021 р. 3,71 %, що свідчить про підвищення якості управління кредитним ризиком в установах банків України за цим напрямом.

Визначено, що частка непрацюючих кредитів загалом по банківській системі України є високою, що обумовлено впровадженням у 2016 р. Нацбанком змін в оцінюванні кредитних ризиків відповідно до міжнародних стандартів. У розрізі банківських установ за формами власності капіталу, то найбільшу частку непрацюючих кредитів мають банківські установи з державною часткою у капіталі банку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ УСТАНОВ БАНКІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Для забезпечення стабільної роботи як окремо взятого відділення банку, так і банківської установи загалом важливого значення набуває ефективно налаштоване управління кредитним ризиком. Окремі шляхи удосконалення управління кредитним ризиком можливо запозичити у інших держав, тобто інтерпретувати окремі найбільш ефективні варіанти зарубіжного досвіду управління на вітчизняні умови застосування.

Зокрема, досить поширеною є практика зменшення кредитного ризику через процедуру продажу кредитів. Даний метод управління передбачає, що враховуючи аналітичне оцінювання величини втрат від неповернення кредиту, банк здійснює процедуру продажу суми кредиту на користь інших осіб (інвесторів). Стосовно продажу, то може відбуватися реалізація усієї суми проблемної заборгованості, або окрема його частина – залежно від обґрунтування аналітичної служби установи банку. Через це банківська установа має змогу повного або часткового повернення виданих, але не повернених кредитів. Також слід враховувати, що при цьому може бути враховано як суму-нетто кредиту, так і із врахуванням за принципом «кредит+відсотки».

Процедуру викупу в банків проблемних кредитів можуть здійснювати безпосередньо центральний банк (Чилі, Угорщина, Польща) або Агенція з реструктуризації (Чехія, США, Мексика, Південна Корея). Кредити продаються за ціною, нижчою за їх номінальну вартість. Наприклад, на одному з найбільших ринків перепродажу кредитів, що належить країнам «третього світу», кредитні борги позичальників Аргентини, Бразилії, Мексики, Перу, Філіппін, інших країн часто продаються у співвідношенні до номінальної вартості 5 центів за 1 долар. Більшість цих кредитів купуються пакетами в мільйони доларів банками та корпораціями, що мають досвід роботи в країні-боржнику. При цьому, якщо

економічний стан у такій країні покращується, покупці кредитів отримують значні прибутки, а в негативному випадку збитки за такими кредитами є значно менші, ніж при їх безпосередньому наданні [27].

При здійсненні реалізації проблемного кредиту можна забезпечити наступні результати: по-перше, від такого продажу має місце поява додаткових ресурсів для їх вкладення у більш прибуткові проекти; по-друге, продаж проблемної заборгованості забезпечує зменшення «негативних» статей балансу банку; по-третє, матиме місце формування оптимального співвідношення між активами і пасивами банку; по-четверте, із-за зменшення величини обов'язкового резервування матиме місце збільшення прибутку банківської установи (на суму продажу).

Установи банків України в довоєнний період стали практикувати практику продажу неповернених кредитів на користь фірм, що спеціалізувалися на примусовому стягненні заборгованості позичальників (колекторських фірм). Проте, досить часто мало місце порушення конфіденційності інформації стосовно позичальників, застосування заходів морального та фізичного впливу на боржників з боку колекторів. Це призвело до законодавчого врегулювання з ініціативи Нацбанку правил функціонування колекторів. Був прийнятий Закон України від 19 березня 2021 року № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості», який запроваджує чіткі правила поведінки як для кредиторів, так і для колекторів під час врегулювання проблемної заборгованості та дійсно направлено на захист боржників від неправомірних дії колекторів [35].

До дати введення в дію вказаного Закону досить часто методи, які використовували колектори під час роботи з боржниками для спонукання останнього повернути борг, були неправомірними, нецивілізованими. Крім того, в деяких випадках колектори намагалися стягнути з осіб навіть неіснуючі борги [35]. З прийняттям Закону № 1349 з'явився інструмент контролю за діяльністю колекторів та було сформовано процедуру відповідальності колекторів за неправомірні дії перед боржниками.

При формуванні політики продажу проблемних кредитів необхідне здійснення реформування даного напрямку зменшення кредитного ризику установ банків. Вважаємо, що одним із таких варіантів зменшення може виступати активніша участь держави у якості єдиної ліцензованої державною факторингової компанії, чи створення компанії на основі державного капіталу, яка спеціалізуватиметься на управлінні активами, що мають статус «проблемних». Особливо такої актуальності набуватиме діяльність таких компаній, які часто ототожнюються у зарубіжній практиці «банками поганих активів», «санаційними банками» або взагалі «bad banks», що за своїм суттєвим наповнюванням не є ототожнюваними категоріями, у період повоєнної відбудови України та забезпечення повноцінної діяльності фінансово-кредитних корпорацій. Установи банків тільки почали процедури верифікації втрачених активів внаслідок агресії росії, при цьому ще існують території, де така верифікація все ще не є можливою. На перспективу діяльність банківських установ відчуватиме нестачу капіталу для забезпечення погашення зростаючого обсягу кредитування у період сплеску відбудови економіки.

Однією із найбільших загроз створення і забезпечення функціонування вітчизняних компаній управління проблемними активами банків виступатиме відсутність повноцінного інтересу з боку приватного капіталу, що потребуватиме формування вказаних компаній на основі виключно державного фінансування.

Формування позитивних результатів створення і функціонування компаній з управління проблемними активами забезпечуватиметься за рахунок відповідного нормативно-правового забезпечення, податкових пільг, бюджетне фінансування, але основним критерієм ефективності їх діяльності виступатиме стабілізація і зростання повоєнної економіки.

При забезпеченні функціонування компаній з управління проблемними активами необхідно враховувати їх особливості, які вже реалізовані в інших країнах (табл 3.1). Однак, жодна країна Європи не відчувала масштабів впливу повноцінної війни, що має місце в Україні, починаючи із 1945 року.

Таблиця 3.1

Державні компанії з управління проблемними банківськими активами в країнах ЄС

Держава	Компанія	Початковий розмір капіталу, млрд. дол. США	Тип капіталу
Німеччина	EAA	180	Цінні папери, іпотечні кредити Кредити державному сектору; структуроване кредитування
	FMS	176	
Ірландія	NAMA	74	Проблемні іпотечні кредити
Великобританія	UK Asset Resolution	58	Портфелі кредитів неплатоспроможних будівельних товариств
Іспанія	SAREB	107	Проблемні іпотечні кредити
Словенія	DUTB	2	Проблемні кредити корпоративним та державним підприємствам
Австрія	NETA	18	Проблемні активи холдингу
Данія	Finansiel Stabilitet	40	Іпотечні кредити підприємствам і фізичним особам
Нідерланди	Propertize	-	Нерухоме майно та іпотечні кредити
Бельгія	Royal Park Investments	-	Портфелі кредитів та цінних паперів банку Fortis

Джерело: сформовано на основі [5, с. 12].

Окремі компанії країн ЄС, що спеціалізуються на управлінні проблемними активами, при створенні потребували досить вагомого стартового капіталу (Німеччина, Іспанія, Ірландія, Велика Британія), що є основним стримуючим фактором для створення таких компаній в Україні. Однак, досвід створення таких компаній у Словенії та Австрії вказує на можливості реалізації їх досвіду в умовах повоєнної України. В основі початкового капіталу таких компаній має виступати участь України у світових програмах розвитку банківської системи.

Основна спеціалізація компаній, вказаних у табл. 3.1 відноситься до спеціалізації у сфері іпотечного кредитування, що стало актуальним внаслідок іпотечної кризи в США 2008 року. Проте, досвід функціонування компанії FMS,

DUTB, HETA, Royal Park Investments вказує, що спеціалізація даних компаній є наближеною до потреб умов відбудови української економіки.

У табл. 3.2 наведено власне бачення можливих переваг та загроз створення національної компанії управління проблемними активами в Україні.

Таблиця 3.2.

Переваги та загрози створення національної компанії управління проблемними ризиками в Україні

Переваги	Загрози
Вивільнення капіталу вітчизняних банків для кредитування економіки	Обмеженість у забезпеченні достатнього розміру початкового капіталу створення компанії
Можливості отримання додаткового державного доходу внаслідок реалізації проблемних активів	Наявність зацікавленості банківського менеджменту у навмисному збільшенні частки непрацюючих кредитів
Підвищення ліквідності банківських установ	Потреба у витрачанні державних коштів для фінансового забезпечення компанії
Забезпечення повноцінного функціонування банківської системи через створення передумов для безпечного залучення приватного та іноземного капіталу	Загроза утворення «сховища» безнадійних активів
Розробка і практична реалізація ефективної системи попереднього і поточного контролю величини кредитного ризику	Можливість банкрутства компанії
Наявність гарантії запобігання «безкоштовного» продажу проблемних активів	
Чітке дотримання законодавства при роботі з погашенням зобов'язань боржників	

Джерело: власні дослідження

В основу переваг створення компанії управління проблемними активами банків покладено отримання випереджаючого позитивного ефекту внаслідок активізації банківської системи у сфері кредитування економіки, порівняно із величиною понесених витрат держави. При цьому існує вірогідність отримання додаткових доходів держави через реалізацію викуплених проблемних активів за вищими цінами, недопущення втрати частини капіталу банківськими установами через ймовірність «безкоштовних» продажів (тобто реалізації активів за надмірно низькими цінами) тощо.

Фахівці словенської компанії з управління активами виокремлюють такі аспекти найкращого світового досвіду діяльності компанії управління проблемними активами:

- 1) заздалегідь чітко визначати цілі (завдання) та застосовувати стимули;
- 2) ретельно вивчати активи;
- 3) залежно від типу активів використовувати персонал і визначати портфельні стратегії;
- 4) приймати зважені й своєчасні рішення;
- 5) знати, коли установі найвигідніше виходити з володіння активом [5, с. 192].

Вважаємо, що створення такої компанії в Україні носитиме виключно тимчасовий характер, залежно від термінів повоєнного відновлення економіки та забезпечення прогнозованих темпів її зростання у майбутньому.

Висновки до розділу 3

Вказано, що досить поширеною є практика зменшення кредитного ризику через процедуру продажу кредитів. Даний метод управління передбачає, що враховуючи аналітичне оцінювання величини втрат від неповернення кредиту, банк здійснює процедуру продажу суми кредиту на користь інших осіб (інвесторів). У реаліях України існують проблеми стосовно діяльності покупців проблемних кредитів.

Здійснено обґрунтування створення компанії на основі державного капіталу, яка спеціалізуватиметься на управління активами, що мають статус «проблемних», що особливо виступатиме своєчасним заходом у період повоєнної відбудови України та забезпечення повноцінної діяльності фінансово-кредитних корпорацій.

Відображено переваги створення компанії управління проблемними активами банків через можливості отримання випереджаючого позитивного

ефекту внаслідок активізації банківської системи у сфері кредитування економіки, порівняно із величиною понесених витрат держави; вірогідність отримання додаткових доходів держави; недопущення втрати частини капіталу банківськими установами через ймовірність реалізації активів за надмірно низькими цінами. Створення такої компанії в Україні має носити виключно тимчасовий характер, залежно від термінів повоєнного відновлення економіки та забезпечення прогнозованих темпів її зростання у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження стосовно пошуку шляхів удосконалення управління кредитним ризиком у банківській діяльності дозволяють зробити наступні висновки:

1. Обґрунтовано, що під кредитними ризиком розуміється ймовірність недоотримання банківською установою планової величини доходів із-за порушення позичальниками своєчасності та повноти виконання зобов'язань по отриманим кредитам із-за впливу окремих факторів, у т.ч. непередбачуваних. Чинники виникнення та зростання кредитного ризику поділяються на такі, які можна врахувати при формуванні та реалізації кредитної політики банку, та ті, котрі не піддаються впливу зі сторони банківської установи, але які слід враховувати у процесі кредитування.

2. Виокремлено обов'язкові складові елементи системи управління кредитним ризиком установи банку, до яких відносяться: виявлення ризику, його оцінювання, контроль за ризиком та моніторинг кредитного ризику. Специфіка формування системи управління кредитними ризиком залежить від менеджменту, структури та умов діяльності установи банку. Реалізація системи управління кредитними ризиком має надаватися високопрофесійному персоналу.

3. Досліджено, що у структурі кредитного ризику установ банків України основну частку становить кредитний ризик по кредитуванню юридичних осіб, ця частка має тенденції до зростання. При цьому установами банків забезпечено дотримання нормативів кредитного ризику НБУ. Обраховано, що серед усіх банківських установ найбільшу величину кредитного ризику зафіксовано у банках з державною формою участі у банківському капіталі. Серед переліку топ-10 банків із найбільшим кредитними ризиком перших 8 відносяться до категорії системно важливих банків в Україні, відповідно до положень нормативно-правових актів Національного банку України.

4. Визначено, що частка непрацюючих кредитів загалом по банківській системі України є високою, що обумовлено впровадженням у 2016 р. Нацбанком змін в оцінюванні кредитних ризиків відповідно до міжнародних стандартів. У розрізі банківських установ за формами власності капіталу, то найбільшу частку непрацюючих кредитів мають банківські установи з державною часткою у капіталі банку.

5. Обґрунтовано актуальність створення компанії на основі державного капіталу, яка спеціалізуватиметься на управлінні активами, що мають статус «проблемних», що особливо виступатиме своєчасним заходом у період повоєнної відбудови України та забезпечення повноцінної діяльності фінансово-кредитних корпорацій. Це є досить поширеною зарубіжною практикою зменшення кредитного ризику через процедуру продажу кредитів.

6. Відображено переваги створення компанії управління проблемними активами банків через можливості отримання випереджаючого позитивного ефекту внаслідок активізації банківської системи у сфері кредитування економіки, порівняно із величиною понесених витрат держави; вірогідність отримання додаткових доходів держави; недопущення втрати частини капіталу банківськими установами через ймовірність реалізації активів за надмірно низькими цінами. Створення такої компанії в Україні має носити виключно тимчасовий характер, залежно від термінів повоєнного відновлення економіки та забезпечення прогнозованих темпів її зростання у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Principles for the Management of Credit Risk : The Basel Committee on Banking Supervision. Guidelines 27.09.2000. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs75.htm> (дата звернення 03.10.2022 р.).
2. Волкова Н.І., Кункель А.О. Тенденції та особливості кредитної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку економіки. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 52–63.
3. Гаряга Л. О. Удосконалення класифікації банківського кредитного ризику. *Вісник Університету банківської справи*. 2015. № 1. С. 76–81.
4. Гаряга Л.О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми: УАБС НБУ. 2006. Т17. С. 318–329.
5. Державні компанії з управління проблемними активами: міжнародний досвід та прийнятність для України. С. С. Гасанов, О. О. Любіч, Г. П. Бортніков, Н. Б. Страхова. К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2015. 222 с.
6. Змінено окремі підходи до оцінки банками кредитного ризику. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku> (дата звернення 16.11.2022 р.).
7. Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затверджена Постановою Правління Національного банку України 12.05.2015 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15#n18> (дата звернення 13.11.2022 р.).
8. Золотарьова О. В., Федченко І. А. Уніфікація підходів до визначення змісту портфельного кредитного ризику банку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 24. С. 79–84.
9. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затверджена Постановою Правління Національного банку України 28.08.2001 р.

№ 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення 13.11.2022 р.)

10. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 440 с.

11. Коваленко В.В., Зверяков О.М., Гайдукович Д.С. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України. *Фінанси України*. 2016. № 2. С. 84–98.

12. Костюк В.А., Тінюков С.В. Управління кредитним ризиком банку. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 254–260.

13. Кузнєцова Л.В., Кретов Д.Ю. Аналіз кредитних циклів у банківській системі України. *Економіка та суспільство*. 2016. № 7. С. 767–772.

14. Левченко В.А. Аналіз дотримання банками нормативів кредитного ризику НБУ. «Студентські наукові читання: 2022» : збірник науково-практичної конференції для здобувачів факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів за матеріалами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт (30 листопада 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет). С. 34–36.

15. Левченко В.А. Продаж кредитів як елемент управління кредитним ризиком банку. «Фінансове забезпечення економіки» : матеріали VI науково-практичної студентської конференції (20 червня 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет). С. 63–65.

16. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : Правління Національного банку України. Постанова від 15.03.2004 р. № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04#Text> (дата звернення 30.10.2022 р.).

17. Миколишин М.М., Білокриницька М.С., Кравчук В.І. Вплив проблемної заборгованості на платоспроможність банківської системи України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 6(11). С. 466–473.

18. Міщенко В. І., Міщенко С. В. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик. *«Фінансовий простір»*. 2015. №2. С. 77–84.

19. Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 7. С. 272–278.

20. Наглядова статистика : Значення економічних нормативів в цілому по системі. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2022-11-01.xlsx (дата звернення 27.11.2022 р.).

21. Наглядова статистика : Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2022-11-01.xlsx (дата звернення 27.11.2022 р.).

22. Наглядова статистика : Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам у національній та іноземній валютах, та розміру кредитного ризику за класами боржника відповідно до Положення № 351 (у розрізі банків). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Kred_class.zip (дата звернення 04.12.2022 р.).

23. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : Міністерство фінансів України. Наказ від 30.11.2001 р. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення 17.10.2022 р.).

24. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Корнега А.О. Кредитні ризики в системі банківського кредитування аграріїв. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/88/eko/ukr/1.pdf> (дата звернення 11.04.2022 р.).

25. Непрацюючі кредити або про показник NPL у банківській системі. 24 січня 2022 р. *Асоціація правників України* : веб-сайт. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8906/> (дата звернення 21.11.2022 р.).

26. Ніколаєнко Ю. В. Економічна сутність кредитного ризику в банківській сфері: особливості і проблеми. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 42–45.

27. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4525> (дата звернення 04.04.2022 р.).

28. Ніколаєнко Ю.В. Процес управління кредитним ризиком як складова банківського менеджменту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 23. С. 99–102.

29. Огляд банківського сектору, Листопад 2022 року. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-11.pdf?v=4 (дата звернення 04.12.2022 р.).

30. Олійник А. В. Оцінка втрат від кредитного ризику та моделювання ризику ліквідності банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 3. С. 323–332.

31. Онищенко В.О., Волкова Н.І. Методи управління кредитним портфелем банку. *Економіка і регіон*. 2014. №5 (48). С. 3–9.

32. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : затверджене Постановою Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення 23.10.2022 р.).

33. Похилько С.В., Новіков В.М. Аналіз існуючих підходів щодо управління та мінімізації кредитного ризику банку. *Вісник СумДУ*. Серія «Економіка». 2019. № 1. С.53–63.

34. Просович О. П., Процак К. В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Проблеми економіки та управління. 2017. № 873. С. 88–96.

35. Семенова М. Нові правила роботи колекторів: що змінилося для споживачів-боржників. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/203425_nov-

pravila-roboti-kolektorv-shcho-zmnilosya-dlya-spozhyvachv-borzchnikv (дата звернення 19.04.2022 р.).

36. Серьогін С.С., Водяницька О.В., Соколова Н.В. Особливості управління банківськими ризиками. Мукачівський державний університет. 2018. № 16. С. 700–704.

37. Сукач О. М. Мінімізація ризиків як інструмент забезпечення безпеки банку. *Modern Economics*. 2020. № 22(2020). С. 90-94. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-14).

38. Сус Ю.Ю., Заєць І.І., Левченко В.А. Ризики функціонування банківської системи України в умовах війни. Актуальні проблеми економіки, фінансів, менеджменту і права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Житомир, 2 грудня 2022 р.): у 2 ч. Житомир: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 45–47.

39. Третяк Д. Д., Душейко П. А. Теоретичні аспекти ризик-менеджменту банку. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 100–107. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/20.pdf (дата звернення 19.11.2022 р.).

40. У 2021 році частка непрацюючих кредитів у банках скоротилася на 11 в.п. до 30%. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2021-rotsi-chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-skorotilasya-na-11-v-p-do-30> (дата звернення 09.10.2022 р.).

41. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 30% на початок 2022 року. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення 05.11.2022 р.).

42. Швець О.В. Контроль та способи мінімізації кредитного ризику банку : дис. ... канд. ек. наук: 08.00.08 ; Тернопіль, 2017. 191 с.

43. Швець О.В. Сутність кредитного ризику і підходи щодо його визначення та оцінювання. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. 2013. Вип. 1 (99). С. 407–414.

44. Юрченко Б.І., Аксьонова Л.О. Управління проблемними активами у банківській установі. Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ. 2019. № 1 (19). С. 72–78.